

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska
Samfundet

Årgång 25. Nr.1. 2005

ARTEFAKTER SOM KUNSKAPSKÄLLA

Svenska Arkeologiska Samfundet hade den 29 november 2004 på kvällen ett möte i Myntkabinettet för ledamöterna. Chefen för museet, Ian Wiséhn, visade det intressanta museet (som nu har fri entré) vid en rundvandring och berättade om olika föremål.

Efter visningen följde en diskussion i museets hörsal över temat "Vårt förhållningssätt till artefakter som kunskapskälla respektive till anläggningar som kunskapskälla – vad skall bevaras och vad skall inte bevaras". Inledare var avdelningschef Anders Hedman, Riksantikvarieämbetet, och museichef Ian Wiséhn.

Vad diskussionen handlade om

Diskussionen kom huvudsakligen att röra sig om artefakter som kunskapskälla och problemet med de stora mängder föremål som samlas i de svenska museerna.

Anders Hedman tog upp frågan om vilken arkeologisk kunskap som olika typer av källmaterial genererar och aspekter rörande bevarandet av dem.

Det finns flera skäl till att diskutera vilka artefakter som skall bevaras för framtiden. En urvalsprocess är, menade Hedman, nödvändig, när det gäller artefakter som källmaterial. Ju mer karaktär av "massmaterial" det arkeologiska källmaterialet har, desto mer finns anledning överväga att göra ett urval. Som exempel nämnde Hedman lerklining, som i dagens forskningsläge inte kan sägas innehålla någon stor mängd information (även om man inte kan utesluta att framtiden kan uppvisa metoder, som medför att ny information kan erhållas). Det är skillnad, när det gäller material med stort informationsvärde. Sådant material bör sparas. Idag finns, påpekade Hedman, inte några gallringsrutiner i de arkeologiska museerna. Behovet av att göra ett urval aktualiseras emellertid nu av bristen på tillgängliga utrymmen för att magasinera.

Idag saknas det dessutom utarbetade kriterier för hur material skall samlas in för framtida forskning. Anders Hedman föreslog att det kunde vara en uppgift för Samfundet att utarbeta riktlinjer härför. Danmark har kommit lite längre vad gäller att ordna en rationell lösning.

Också Ian Wiséhn framhöll att det nu finns mängder av föremål som ligger instuvade i skåp – många utan att ha rapporterats. I museivärlden närmar man sig alltmer ordet ”gallring” eftersom det blir allt större problem med lagring av föremål. I fält är det arkeologens sak att svara för gallring. Det är betydligt sämre att låta museet göra det. Frågan om att spara är i grunden ett ekonomiskt problem. Museerna har idag ett sparkrav samtidigt som de har krav på sig att satsa på nya aktiviteter. Kanske måste vi alla vakna till, menade Wiséhn, eftersom det inte blir något nytt magasin för förvaring. Det är gallring som nu är aktuell! Men problemet är vad som skall gallras och gallring i sig är kostsam.

Frågan om vilka kostnader det är som skall reduceras väcktes också. Är det äldre samlingar som skall gallras eller är det föremål som samlas in i framtiden som skall väljas ut enligt tänkbara riktlinjer? Uppfattningen att det finns museer som gärna vill ha in många föremål fördes också fram. Gustav Trotzig framhöll att det en gång har sagts att ”det insamlade materialet skulle kunna få plats i några salar i ett skånst slott”. Det gäller att ta in rätt saker, när det är fråga om att få ut mer kunskap av det arkeologiska källmaterialet. Säkert finns det nu en mängd meningslöst material på museer.

I debatten framhölls att fler och bättre magasin utvecklas hos museerna. Vidare betonades också från flera håll att det är viktigt att höra vad för material forskarna är intresserade av, dvs forskningens intressen borde sättas främst. Det måste finnas substans i forskningen och det gäller att veta till

vad resultaten skall användas. Vidare borde specialister ta ställning till föremålen och göra nödvändig utvärdering. Fynd kan alltid ge nya dimensioner. Om inte svenska folket tror att de resurser som läggs ned på arkeologi i Sverige är till nytta, kan den arkeologiska verksamheten snart komma att läggas ned! Det gäller att vara trovärdig!

Hedman genmälde att forskning numera också i viss utsträckning är tänkt att ske inom ramen för UV:s verksamhet. Här finns mycket kvar att göra. Resurserna härför är ännu knappa.

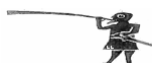
Arkeologisk kommunikation

Debatten på Myntkabinettet aktualiserar en fråga som väcktes i en debattartikel av Gustaf Trotzig i Fornvännen 1985/3 under rubriken ”Arkeologisk kommunikation – ett angeläget forskningsfält”. Trotzigs artikel går ut på att fästa uppmärksamheten på hela den kommunikativa processen inom arkeologin som måste studeras i ett sammanhang. Han erinrar här om det grundläggande att i arkeologiskt material finns förborgat någon form av information och det är arkeologens uppgift att frigöra och förmedla denna till sin omvärld. Om den arkeologiska informationen inte når sin adressat blir arbetet meningslöst. Man brukar säga, skriver Trotzig, att ”det arkeologiska informationsinnehållet i en fornlämning eller annat objekt är oändligt och att vi måste begränsa oss till ett urval. Man måste då också fråga sig: Vad styr begränsningen – är det budskapet eller kanalen?” Trotzig påpekar bl a också att med en oavlatligt växande

informationsmängd blir tillgängligheten det helt avgörande för forskarna.

Debatten på Myntkabinetten tog alltså upp en ständigt aktuell fråga, *vad för material* – och *varför* – skall bevaras i syfte att sprida arkeologisk kunskap samt *hur* skall vi avgöra *vilket material* som skall bevaras. Att utarbeta kriterier för sådant urval är en svår uppgift och sannolikheten för att göra fel är stor. Det är knappast en uppgift för Samfundet utan en fråga för de antikvariska myndigheterna!

Nils Ringstedt
Ordförande SAS

KULTURARVSINSTITUTET OCH DESS BETYDELSE FÖR SVERIGES ARKEOLOGI

Det var ämnet för den diskussion som Samfundet inbjöd till den 22 februari på UV Mitt, Örnberg. Inledare var avdelningschef Birgitta Johansen, RAÄ, och museidirektör Kristian Berg, SHM.

Bakgrund

RAÄ och SHM har aviserat att inrätta ett fristående forskningsinstitut finansierat genom basanslag från RAÄ och SHM, forskningsfinansierade fonder, råd, stiftelser m fl samt genom uppdragsforskning. Verksamheten avses gå ut på att studera kulturarvets roll och betydelse i samhället, hur kulturarvet uppmärksammas, dokumenteras och

tolkas samt används i skilda sammanhang. Vidare är tanken att institutet ska forska på eget initiativ samt utreda. Undersökningar kan beställas mm. Institutet skall publicera skrifter med bred spridning riktade till myndigheter, ideella intressenter, universitets- och högskolevärlden, näringsliv, politiker, medier m fl.

Motiven för att inrätta institutet uppges vara att kulturarvssektorn idag har brist på kvalificerad forskning som stödjer verksamhetens samhällsrelevans och förändrade uppdrag. Det sägs finnas få möjligheter för forskarutbildade personer att få utkomstmöjligheter inom kulturarvssektorn. Institutet avses bli ett komplement till dagens forskarutbildning. Det skall bidra till att samhället bättre tar tillvara den kompetens som dagens forskarstuderande tillägnat sig. Det framgår av 2005 års regleringsbrev för RAÄ och SHM att ”nya former för en innovativ och sektorsövergripande kulturarvsvetenskaplig forskning skall prövas i samverkan med berörda parter”.

Frågan om inrättandet av ett Kulturarvsvetenskapligt institut har ventilerats i pressen. Det har bl a påpekats att RAÄ och SHM efterlyser ämnesöverskridande forskning om hur kulturarvet används, om hur historia förmedlas och uppfattas, hur utställningar bör utformas och hur kulturarvssektorns arbete tas emot och värderas i samhället (SvD 05-01-16). Mot institutet har bl a anförts farhågor att den fria forskningen riskerar att politiseras. Text skriver Kerstin Lidén i SvD 05-2-10; ”Att starta ett fristående forskningsinstitut för att universiteten

inte utbildar 'rätt' arkeologer är att politisera forskningen om kulturmiljövården". För institutet anfördes bl a "att en kulturarvsvetenskaplig forskning som vågar överskrida gränserna mellan såväl teori och praktik som mellan olika akademiska ämnesdiscipliner har de bästa förutsättningarna att generera goda resultat" (Mats Burström SvD 05-02-11). Mikael Jakobsson menar att det krävs en ny och annorlunda forskning som tar sin utgångspunkt i vår tids och vårt samhälles behov (SvD 05-02-22). Och Birgitta Johansen framhåller bl a att kulturarv och historia är nödvändiga delar i en intellektuell infrastruktur. "Ska Sverige växa måste en sådan finnas" (SvD 05-02-23).

Diskussionen

Kristian Berg framhöll i sin inledning till diskussionen bl a att ett "inspel" från Kulturdepartementet rörande idéer/initiativ rörande kulturpolitisk forskning är bakgrund till frågan om att skapa ett institut. Vad ställer kulturarvet för krav på det SHM och RAÄ skall arbeta med? Hur ser förändringar i forskningen ut? Hur påverkar det oss praktiskt? Bl a SHM behöver i sin verksamhet personer med färsk forskarutbildning och kontinuerlig kunskapsutveckling vad gäller den egna personalen. Det är ett stort behov av att problematisera verksamhetens värdegrund och dess förhållande till samhället i övrigt. Hur ser SHMs och RAÄs samhällsrelevans ut? Det finns behov av en aktiv samhällsdebatt beträffande kulturarvet. I vilken utsträckning används idag SHMs material för historieberättande? Kristian Berg sade sig vara orolig för att

materialet inte nyttjas som det borde! Historiemedvetande är mycket viktigt. Det gäller att förstå kopplingen mellan det förflutna och vår tid. Idag sysslar i princip ingen med denna centrala fråga.

Birgitta Johansen inledde med att framhålla att inget av det hon sysslat med har väckt så stor uppmärksamhet som idén om ett kulturarvsvetenskapligt institut. RAÄ och SHM behöver arbeta mer strategiskt i ett läge där resurserna minskar alltmer. Institutet är avsett som ett komplement till det som redan pågår inom t ex RAÄ.

Professor Kristian Kristiansson i Göteborg har nu fått i uppdrag att utreda formerna för det kulturarvsvetenskapliga forskningsinstitutet. Det gäller hur det skall vara organiserat – styrelse, forskningsledare mm – kulturarvets roll och betydelse i samhället, hur projekt skall bedrivas, hur resultat skall spridas, samarbete med andra, seminarier och mycket annat. Dimensionering av institutet är en viktig utredningsuppgift. Kristiansson kommer att arbeta till 30 % med frågan men får en sekreterare till sin hjälp. Arbetsgrupper och referensgrupper kommer att konsulteras bl a. Avsikten är att förslaget skall vara klart i december 2005.

De närvarande ledamöterna hade många synpunkter och frågor t ex att ambitionen verkar mycket stor, vad för person(-er) kan uppfylla kraven, hur skall kunskap tas till vara och spridas, hur beaktas mångkulturella aspekter, uppdraget verkar bli större än befintlig kompetens – vad får det för konsekvenser, hur kommer den pågående arkeologitutredningens arbete in i diskussionen. Mycket material

samlas in idag – men inte så mycket görs för att sprida resultat. Det gäller att få ut den redan producerade kunskapen. Idag är det ett tekniskt problem att publicera och förmedla begriplig arkeologisk information. Mot denna bakgrund – hur skall den tilltänkta institutionen fungera? Ska den bedriva forskning för att öka samhällsrelevansen? Och varför kan inte den skisserade ambitionen skötas med redan befintlig personal?

Som svar på frågorna nämndes att institutet skall ägna sig åt att bli en postdoc-forskning. Tanken är att söka använda kulturarvet på ett bättre sätt än hittills, att finna mer intressanta former att använda den kunskap som tas fram och att omsätta den efter de praktiska behoven i samhället. Det gäller att undersöka relationerna mellan det förflutna och nutiden. Mycket som inte ansetts lika värdefullt som arkeologi har försumrats. Mötesplatser måste hittas där olika behov samsas. Målet är att koncentrera sig på några frågor, där resultat kan nås. Det gäller att finna personer för institutet som har erfarenhet och engagemang och som inte bara är forskningsintresserade. Genom Kristianssons arbete förväntas svar nås beträffande inte bara organisation utan även hur institutet skall arbeta och med vad samt hur resultaten skall spridas.

Slutkommentar

För att sammanfatta – det finns ännu inte så mycket konkret att redovisa beträffande det tilltänkta institutet. Uppenbarligen kommer svaren i december, när Kristiansson satt mer ”kött på benen”. Vi får hoppas att

situationen klarnar vilken betydelse institutet får för svensk arkeologi. Kristiansson kommer säkert att ta kontakter med olika företrädare för myndigheter och institutioner. Enligt uppgift kommer hans rapport att remitteras. Det innebär att den utsätts för kritisk granskning och värdering. Slutresultatet kan bli konkret vad gäller mål och medel. Om ett institut kommer att bli följden efter utredning och remissbehandling tror jag det är klokt, om det börjar i liten skala och med några få konkreta projekt. Det är för institutets berättigande sedan viktigt att resultaten sprids till den breda publiken – ”arkeologisk konsumentupplysning” med andra ord!

Nils Ringstedt
Ordförande SAS

FLYTTER AV RIKSANTIKVARIÉÄMBETET, ATA OCH VITTERHETSAKADEMIENS BIBLIOTEK

Samfundet har i en skrivelse 1 februari till närings- och kulturministrarna hemställt att den av lokaliseringsutredningen föreslagna flytten till Gotland av RAÄ, ATA och Vitterhetsakademiens bibliotek måtte omprövas. Samfundet påpekar den förlust av kompetens som sker när den centrala kulturarvsmyndigheten omplaceras till Gotland. Särskilt flytten av ATA och biblioteket kommer – menar Samfundet – att allvarligt hindra möjligheterna till forskning i framtiden

eftersom dessa institutioner besöks – förutom av RAÄs personal – även av fristående forskare, arkeologihistoriker, arkeologistudenter, doktorander, handläggare från museer m fl. I skrivelsen framhålls avslutningsvis att värden av vårt kulturarv är så väsentlig och för allmänhet och samhälle så viktig, att det framstår som såväl ett samhällsekonomiskt slöseri som bristande historisk kunskap och insikt att flytta nämnda institutioner till Gotland.

Nils Ringstedt
Ordförande SAS

FRAMTIDA ARKEOLOGISKT SAMARBETE MED KINA

I Gjallarhornet 2004:4 nämnde jag de överläggningar som ägde rum i Peking under Samfundets Kina-resa. Ambassadör Börje Ljunggren, Peking, har i februari 2005 sänt mig ett brev som rör förslag till framtida samarbete med Kina. I brevet nämns sammanfattningsvis att företrädare för Chinese Academy of Social Sciences i Peking föreslår ett samarbetsprojekt mellan svenska och kinesiska arkeologer – en utgrävning vid Xipo i Henan-provinsen. Platsen hör till den s k Yangshao-kulturen och är daterad till ca 6000 f K - ca 5500 f K. Det framgår vidare, att professor Johan Gunnar Andersson, Östasiatiska museets förste föreståndare och upptäckare av Yangshao-kulturen, är aktuell i Kina i år i två sammanhang. Dels gäller det en utställning i höst om svensk-kinesiska

relationer i Förbjudna staden, där av Andersson insamlat material kommer att ställas ut, dels intresse för att, förhoppningsvis genom hjälp från Sverige, göra en ny utställning om Andersson i Zhoukoudian Beijing Man Site Museum.

Ambassadören anser att utställningarna och ett eventuellt forskningsprojekt med svenska och kinesiska arkeologer skulle vara av stort värde för relationerna mellan Sverige och Kina. Ambassadören önskar att frågan tas upp i relevanta fora och att banden mellan svensk och kinesisk arkeologi ska kunna återupprättas. Jag har därför sänt ambassadörens brev till kulturminister Leif Pagrotsky, riksantikvarie Inger Liliequist, professor Anders Andrén, Stockholms Universitet, samt till Statens museer för världskultur (SMVK).

Jag har också fått information från Institute of Archaeology, London University, att ett nytt International Centre for Chinese Heritage and Archaeology har bildats. Det är ett samarbete mellan the School of Archaeology and Museology at Peking University och the Institute of Archaeology, London. Tanken är att bygga upp ett nätverk i Europa med Kinaforskare inom arkeologin. Kanske har det intresse för svenska forskare inom området.

Nils Ringstedt
Ordförande SAS

SAMFUNDET ARRANGERAR RESA TILL ITALIEN 2006

Svenska Arkeologiska Samfundet avser att i september 2006 arrangera en resa till Italien, närmare bestämt Rom med omnejd – bl a utflykter till etruskiska arkeologiska platser. Professor Barbro Santillo Frizell, chef för Svenska Institutet i Rom, med medarbetare kommer att guida oss. Under några dagar i Rom besöker vi bl a Forum Romanum och arkeologiska museer, Svenska Institutet och Etruskermuseet Villa Giulia. Vi gör sedan under några dagar en busstur som tar oss till Etrurien – Cerveteri, Pyrgi och Tarquinia. Vi besöker Blera, S. Giovenale, och gör en transhumansvandring i det pastorala landskapet. Dessutom besöker vi Viterbo och Acquarossa.

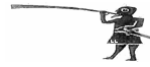
Programmet är än så länge mycket preliminärt och kan komma att fyllas på med flera programpunkter.

För att vi skall kunna planera för en Italien-resa vill vi veta hur många ledamöter som är intresserade av att delta i en sådan.

Intresseanmälan kan skickas till undertecknad per e-post nils.ringstedt@sis.se. Intresseanmälan bör vara mig tillhanda senast 12 april 2005. Om tillräckligt antal ledamöter är intresserade av en resa i september 2006 hoppas Samfundet att i Gjallarhornet under hösten 2005 kunna redovisa ett

förslag. Vi inbjuder då till att lämna bindande anmälningar.

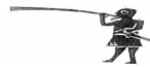
Nils Ringstedt
ordförande SAS

RIKTLINJER FÖR GOD ARKEOLOGISK PRAXIS

En arbetsgrupp i Samfundet har under ledning av styrelseledamoten professor Bozena Werbart under verksamhetsåret arbetat med att se över de etiska riktlinjer som antogs på arkeologmötet i Östersund år 2000. Ett reviderat förslag kommer i början av mars att läggas ut på Samfundets hemsida. Det finns möjlighet att lämna kommentarer till Bozena Werbart senast 1 april. Avsikten är att vid årsmötet för eventuellt godkännande presentera ett reviderat förslag.

Nils Ringstedt
Ordförande SAS

STÖD TILL NORDIC ARCHAEOLOGICAL ABSTRACTS (NAA)

Under flera år har Samfundets styrelse diskuterat frågan om stöd till Nordic Archaeological Abstracts (NAA). Som många användare av publikationen känner till kommer den tryckta versionen av NAA att upphöra eftersom

publikationens ekonomi varit beroende av prenumerationsintäkter och tryckningsbidrag från Nordiska Publiceringsnämnden för Humaniora och Samhällsvetenskap (NOP-HS). Inga ytterligare bidrag kommer nu att beviljas enligt NOP-HS. För svensk del har det funnits ett åtagande att stödja det redaktionella arbetet för NAA, vilket övriga nordiska länder bidragit till. Den för Sveriges del erforderliga summan uppgår till 120.000 kr och omfattar även ett sedan 1999 genererat underskott i anslutning till centralredaktionens arbete.

Samfundets styrelse beslöt 29 november 2004 att sända en skrivelse till RAÄ och fästa Riksantikvariens uppmärksamhet på vikten av bidrag till NAA. I skrivelsen hemställdes att RAÄ överväger frågan om stöd till NAA. Strax före jul 2004 fick vi det glädjande beskedet av RAÄ att Samfundet beviljats ett bidrag om 120 000 kr för att stödja NAA. Bidraget har i början av 2005 utbetalats till NAA.

Nils Ringstedt,
ordförande SAS

SVENSKA ARKEOLOGISKA SAMFUNDETS ÅRSMÖTE 2005

Plats: Skulpturhallen, Antikmuseet,
Sölvegatan 2, Lund
Tid: Tisdagen 19 april 2005

Tema: Arkeologi i Tägerup och
Uppåkra. Två platser med olika historier

8

Program

13.00 Välkomsthälsningar

13.10 – 13.30 Per Karsten: Aspekter på
Tägerupsundersökningen – vad har vi
lärt oss?

13.30 – 14.15 Lars Larsson:
Rituella konstruktioner och ritualplatser
i Uppåkra
Birgitta Hårdh: Uppåkrabägaren –
försök till tolkning

14.15 – 14.45 Kaffe

14.45 – 15.30 Mats Anglert och Joakim
Thomasson: Uppåkra och landskapet

15.30 –16.00 Per Karsten: Lunds
Universitets Historiska Museum. Från
vetenskapskollektion till offentligt
bildrum en vision 2010

Paus

16.15-Årsmöte

19.00 Buffé (Antikmuseet)

Verksamhetsberättelse med bokslut,
revisionsberättelse, verksamhetsplan och
budget för det närmaste året, förslag
från valberedningen samt eventuella
övriga handlingar av betydelse för beslut
i viktiga frågor skall finnas tillgängliga i
anslutning till årsmötet.

Anmälan

Bindande anmälan till årsmötet sker
senast den 3 april till Susanne Thedéen.
Anmälan görs genom e-postmeddelande
till Susanne, på e-postadress:
susanne.thedeen@ark.su.se, samt

genom inbetalning till samfundets postgirokonto 35 12 10 – 0.

Avgiften för deltagande är 200:-. I priset ingår eftermiddagsfika med kaka och kvällsbuffé inkl. dryck.

DAGORDNING

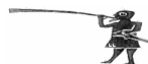
- § 1 Mötets öppnande.
- § 2 Fråga om mötets behöriga utlysande.
- § 3 Fastställande av dagordning.
- § 4 Val av mötesordförande, mötessekreterare samt två justeringsmän tillika rösträknare.
- § 5 Upprättande och justering av röstlängd.
- § 6 Behandling av årsredovisningshandlingar.
- § 7 Behandling av revisionsberättelse.
- § 8 Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen.
- § 9 Budget för 2005.
- § 10 Val av styrelseordförande.
- § 11 Val av övriga styrelseledamöter och suppleanter.
- § 12 Val av revisorer och suppleanter.
- § 13 Val av valberedning
- § 14 Fastställande av eventuella avgifter.
- § 15 Revidering av de etiska riktlinjerna.
- § 16 Ärenden väckta av styrelsen eller ledamöter.

§ 17 Meddelande om beslut om stipendier ur Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond.

§ 18 Arkeologmötet 2006.

§ 19 Övriga frågor.

§ 20 Mötets avslutande.

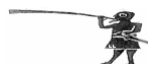

GJALLARHORNET

Deadline för nästa Gjallarhornet är den 29 april. Bidrag skickas till Martin Hansson, epost

martin.hansson@smalandsmuseum.se

Du vet väl att du kan få Gjallarhornet per epost!? Skicka din epostadress till Bent Syse – bent.syse@uppmus.se.

AKTUELLA HEMSIDOR

Värt att notera är Samfundets två intressanta hemsidor. Besök Samfundet på www.arkeologiskasamfundet.nu

och se allt om Current Swedish Archaeology på

www.currentswedisharchaeology.org